సంస్కారణం

ఉత్సవం ఉత్సాహంగా సాగుతూ ఉంది.

రంగు రంగుల కాగితాల తోరణాలు కట్టారు. లౌడ్‌స్పీకర్ పెట్టారు. రంగు బల్బులు అమర్చారు.

వేదిక అమరి ఉంది. టేబిల్ మీద పూల వాజ్‌లు చక్కగా ఉన్నాయి. ఖద్దరు టేబిల్ క్లాతు ముచ్చటగా ఉంది. ముద్దుగా మూడు కుర్చీలు మెత్తగా, ఒత్తుగా, బుద్ధిగా కూర్చుని ఉన్నాయి. మైకులు మూడు అమర్చారు.

షామియానా సుందరంగా ఉంది. షామియానా నిండా కుర్చీలు వేశారు. జనం ఒక్కొక్కరే వస్తున్నారు.

ఇది కళ్యాణ మండపం కాదు. కాబట్టి పెళ్ళికాదు.

కార్లు గత్తర హడావుడి లేదు. కాబట్టి అఫీషియల్ సమావేశం కాదు.

పిల్లలు బాడ్జీలు జండాలు లేవు. కాబట్టి రాజకీయ సభకాదు.

కిటకిటలాడుతూ జనం గుమిగూడారు కాబట్టి సాహిత్య సభకాదు.

బ్రాహ్మణులున్నారు కాని పూజారులు లేరు కాబట్టి మత సమావేశం కాదు.

వీధిలో, నాలుగు రోడ్లు కలిసే చోట కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు నిలువెత్తు విగ్రహం ముందు వేదిక, దాని ముందు షామియానా ఉండటం, విగ్రహం కాళ్ళదగ్గర్నుంచి అన్ని పక్కలు రంగు కాగితాల దారాలు కట్టారు, కాబట్టి ఇదేదో సంస్కర్తల సంగతి అయి ఉంటుందని అడిగితే అన్నారు. 'నీ కెందుకు పో' అని. అందుకని ఎవరినీ ఏమీ అడగటం బాగుండదని ఊరకుండటమేఉత్తమం.

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు గొప్ప సంస్కర్త. ఆడవాళ్ళ కష్టాలు తొలగించాలని ఆహరహం కృషి చేశాడు. సాంఘికంగా శ్రమించాడు. సాహిత్యంగా పరిశ్రమించాడు. సంఘంలోనూ, సాహిత్యంలోనూ కొత్తచూపు ప్రసాదించిన ఆధునిక యుగ వైతాళికుడు.

ఇది కూడ జరుగుతూ ఉంది కాబట్టి ఇదేదో మహత్తర విషయమే అయి ఉంటుందనిపించింది.

ప్రభాకర్‌జీ వచ్చాడు. ప్రభాకర్‌జీ వచ్చాడంటూ చుట్టూ కేకలు విన బడ్డాయి. అందరూ అటు పరుగెత్తారు.

కొందరు నమస్కరించారు. కొందరు వినయంగా వంగారు. కొందరు పాదాలు తాకారు. కొందరు సాష్టాంగ దండప్రణామ మాచరించారు.

ప్రభాకర్‌జీ అందర్నీ ఆలింగనం చేసుకొంటూ ఆదరంగా మాట్లాడుతూ వస్తున్నాడు.

కట్టుకొన్నది మొతక ఖద్దరు గుడ్డముక్క. శరీరం మీదున్న బట్టంతా జమ చేసి కొలిస్తే రెండు మీటర్లు ఉండవచ్చు. అందులో సగం మొలబట్ట. మిగతా సగం తలబట్ట. ఇక మరేం శరీరం మీద లేదు.

తలమీద వెంట్రుకలో, జనపనారో, అట్టకట్టిన బట్టో చెప్పటం కష్టం! తల కెప్పుడయినా నూనె రాసిన ఆచూకీ లేదు.

ఆయన పొట్టఏదో, వెన్నుముక ఏదో చెప్పటం కష్టం. రెండూ అతుక్కు పోయి వేరుచేసి చూపటానికి వీలు లేకుండా ఉంది.

అది శరీరం అంటానికి వీలులేదు. కండలేదు. ఎముకల గూడు అనవచ్చు. అదీవీలు లేదు. చర్మం ఉంది. బరువు తూస్తే చూస్తే పసిపిల్లలు నవ్వుతారు.

గాలి తోలితే పడేట్టున్న మనిషి అంతంత బొజ్జల్ని కౌగిలించు కొంటున్నాడు, అంతంత ఛాతీలను స్నేహంగా చూచుకొంటున్నాడు.

అచ్చంగా మహాత్మాగాంధీలాగా ఉన్నాడు. నిజమే! గాంధీకి శిష్యుడట! సబర్మతిలో ఉన్నాడట.

మహాత్ములకు మహాత్ములమన్న గుర్తు అయినా ఉంటుంది. ఈ మనిషికి మనిషి నన్న స్పృహ ఉన్నట్లుగా అనిపించటం లేదు.

ఎందుకో నమస్కారం చేయటానికి బుద్ధిపుడుతుంది. ఎందుకు నమస్కారం చేయాలని పిస్తుంది?

మనుషుల కుండే వేమీ ఈ మనిషికి లేవు.

వళ్ళులేదు, ఊపిరి లేదు, బలం లేదు, ఇల్లులేదు, వాకిలి లేదు, పొలంలేదు, పుత్రలేదు. పంటలేదు. వంటలేదు. భూమిలేదు. భార్యలేదు. పిల్లల్లేరు. ఆస్తిపాస్తులు లేవు, నిద్రహారాలు లేవు, ఉన్నబట్ట బెత్తెడు ముక్క. ప్రాణం ఒక్కటే ఉంది.

అందరికీ అన్నీ ఉంటాయి. కొందరిక్కి ఎన్నో ఉంటాయి. కొందరికి కొన్నే ఉంటాయి. ఈ మనిషికి ఏమీలేవు.

మునులు ఇలా ఉంటారు కాబోలు.

తపస్సు చేసుకోవటం చెట్టు కిందే కానక్కరలేదు. నగరంలో నడి వీధిలో నడుస్తూ తపస్సు చేసుకొంటున్న మహర్షి కాబోలు ప్రభాకర్‌జీ.

కలెక్టరు వచ్చాడు. కలెక్టరు వచ్చాడంటూ జనం చెల్లా చెదురయ్యారు.

ప్రభాకర్‌జీ ప్రక్కనే నడుస్తున్న బొజ్జలు, లాల్చీలు, మనీ పర్సులు, బిళ్ళ గోచీలు, చీలమండల పంచెలు, ఉరుకులు పరుగులతో వెళ్ళిపోయాయి.

పోలీసులున్నారు. వెనుక బిళ్ళ బంట్రోతు ఉన్నాడు. ఆపైన జిల్లా అధికారులున్నారు. చుక్కల్లో చంద్రుళ్ళా కలెక్టరు ఉన్నాడు.

కలెక్టరు చురుకైనవాడు, తెలివైనవాడు, ఉచితజ్ఞుడు, వివేకి, నీతిమంతుడు, దయాదాక్షిణ్యాలు కలవాడు. ధర్మ పక్షపాతి. మేధావి.

అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి. కాని అంటరాని వాళ్ళను వెంటేసుకు తిరుగుతాడు.

ఆరాతీస్తే, ఆ వూరికి బదిలీ అయి రాకముందే, కలెక్టరు హరిజనుడని అంతా అర్థమయిపోయింది.

ప్రభాకర్‌జీని పక్కనుంచి కలెక్టర్ను చుట్టుకొన్న జనం కలెక్టరు చుట్టూ శాటిలైటుల్లాగా వచ్చారు.

జిల్లా కలెక్టరు ప్రభాకర్‌జీ కాళ్ళ మీద పడితే అందరూ తుఫాను వచ్చినట్లుగా, పిడుగులు పడ్డట్లుగా, ఎక్కడో ఇళ్ళు తగలబడుతున్నట్లుగా ఆనందంగా కరతాళధ్వనులు కావించారు.

అంతా ఉత్సాహం ఎందుకో ఎవరికీ అర్థం కాలేదు.

జిల్లా అంతా వణికించే కలెక్టరు ప్రభాకర్‌జీ చేతుల కింద పిల్లి పిల్లలా ఒదిగి రావటం చూడడానికి వింత దృశ్యం.

ప్రభాకర్‌జీ అ ఆ లు నేర్చుకోబోయిన రోజున కందుకూరి మరణించాడు. ప్రభాకర్‌జీ అ ఆ లు వచ్చిన రోజున సబర్మతి ఆశ్రమంలో చేరాడు. గాంధీ శిష్యుడయ్యాడు.

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు స్త్రీ విమోచన ఉద్యమకర్త.

గాంధీ దేశ దాస్య విముక్తి సత్యాగ్రహ మహాత్ముడు.

ప్రభాకర్‌జీ ఏమిటి ? ఏమిటి ? ఏమిటి ? పుట్టాడు. పెరిగాడు. చదివాడు. శిష్యుడయ్యాడు. అతను కలెక్టరయినట్లు.

కందుకూరి కులం లోకానికి తెలుసు. గాంధీ కులం దేశానికి తెలుసు. కలెక్టరు కులం రాష్ట్రానికి తెలుసు.

ప్రభాకర్‌జీ కులం - అందరికీ తెలుసు. ఎవరికీ తెలియదు. అందరూ అందర్నీ అడిగారు. ఎవరూ ఎవరికి చెప్పలేదు. పలకలేదు. ఉలకలేదు. కదల్లేదు మెదల్లేదు పెదవి.

మహత్తర విషయం. చిదంబర రహస్యం. ఒక్కటి సత్యం. ప్రభాకర్‌జీకి తన కులం తెలియదు. అది గాంధీ కులం.

సత్యాగ్రహాల్లో లాఠీ దెబ్బలు తిన్నాడు. జైళ్ళ పాలయ్యాడు. ఉన్నదంతా పోగొట్టుకొన్నాడు. ఏమీ లేనివాడయ్యాడు.

చాలా మంది సత్యాగ్రహులు, పాలకులు, ప్రభువులు, మినిష్టర్లు, ధనవంతులు, జనవంతులు, బలవంతులు.

ప్రభాకర్‌జీ ఏమీ కాడు.

దేశ విముక్తితో పాటు గాంధీ విముక్తి జరిగిపోయింది.

బ్రిటిష్ ఇండియా నుంచి రిపబ్లిక్ ఇండియా లోకి ప్రభాకర్‌జీ బదలీ అయ్యాడు. దేశమంతా తిరిగాడు. మానవ శక్తి బోధించాడు. ఆత్మ పరమాత్మల గూర్చి చెప్పాడు. సంఘ చైతన్యం ఉద్బోధించాడు. మానవ సమానత్వ సందేశం అందించాడు.

ప్రభాకర్‌జీ దేశంలో కొందరికి దేవుడు. కొందరికి ప్రవక్త. కొందరికి మహాత్ముడు. ఎవరికీ మనిషి కాడు. మనిషిలాగానూ లేడు.

జిల్లా యంత్రాంగం కలెక్టరుతో నడిచి వేదిక దగ్గరకు వచ్చింది. గాంధీ వాదుల ఖద్దరు లోకం ప్రభాకర్‌జీతో కదలి వచ్చి వేదిక చేరుకొంది. కందుకూరి ఆంధ్ర వారసుల చిరంజీవత్వం వేదిక చుట్టూ చేరింది.

ఎందరు మగవాళ్ళో దేశంలో నిజానికి అంతమంది ఆడవాళ్ళు. అందరూ అన్ని చోట్లకు రారు. వేదిక చుట్టూ మగవాళ్ళ కంటే ఆడవాళ్ళే ఎక్కువ. ఇటు వంటి చోట్లకు స్త్రీలు సాధారణంగా రారు, వచ్చారు. కానీ అంతేకాదు, ఆడవాళ్ళు అందరూ ఆ ఆజన్మ బ్రహ్మచారి పాదధూళి నెత్తిన వేసుకొంటున్నారు.

ఇందరు ఇన్ని విధాలుగా ప్రభాకర్‌జీకి వినయ విధేయతలు చూపుతున్నా అక్కడున్న ఆ గుంపు లేవలేదు. నమస్కరించలేదు. అటు చూడలేదు.

ప్రభాకర్‌జీ వాళ్ళ వైపు చూశాడు తల పంకించాడు. ముందుకు సాగి పోయాడు.

వాళ్ళు బీదబ్రాహ్మణులు, పూజారులు. వాళ్ళది పేదరికం. వేళకు అన్నం నీళ్ళు లేని వాళ్ళు. నిత్య నైమిత్తిక కర్మల నాచరించేవాళ్ళు. వేదానుష్ఠానపరులు బ్రహ్మవేత్తలు. దీక్షా జీవనులు. పైసా లేని వాళ్ళు. ఆస్తిపాస్తులు లేని వాళ్ళు. ఉద్యోగ్యం సద్యోగం లేని వాళ్ళు.

కలెక్టరు అధ్యక్షత వహించాడు ముఖ్య అతిథి ప్రభాకర్‌జీ. సమావేశకర్త అందర్నీ ఆహ్వానించాడు. వందన సమర్పణకర్త వేదిక మీద కూర్చున్నాడు.

బ్రహ్మ నాలుగు ముఖాలులాగా ఉన్నారు. వేదిక మీద ప్రముఖులు.

కందుకూరి చేసిన మొదటి వితంతు వివాహానికి నూరేళ్ళు నిండాయి. అది స్త్రీ జనోద్ధరణ, మానవ సమానత్వ స్థాపన.

సంఘ చైతన్య భావన.

వితంతువు సాంఘికంగా పొందిన హింస తలచుకొంటే బాధగా ఉంటుంది. వితంతువును మనిషిగా చూడండి అంటే చాలదు. పెళ్ళిచేస్తే చాలా గోల తప్ప తుంది. స్త్రీ మనిషి అవుతుంది. నలుగురితో సమానమవుతుంది. సమానత్వ భావన చెల్లుతుంది. సాంఘిక సమానత్వ లక్షణం నెరవేరుతుంది. నెరవేరింది. మరీ నెర వేరుతుంది.

సంఘంలో అసమానతలున్నాయా? ఉంటే అవి తొలగింపబడాలి అందుకు ఏం చేయాలో ఆలోచించాలి.

ఉపన్యాసాల ఊపు ఉద్ధృతంగా ఉంది. అందరూ మాట్లాడిం తర్వాత ప్రభాకర్‌జీ వేదిక దిగాడు.

ఎదుట వీరేశలింగం నిలువెత్తు విగ్రహం ఉంది. విగ్రహం మెడదగ్గర మంచె ఉంది. మంచె మీదికి మెట్లున్నాయి.

ముందు ఎవరో ఎక్కారు. చేతుల్లో నిలువెత్తు పూలమాలతో మరి ఇద్దరు మంచె మీదికి చేరారు.

వెనుక పండు వృద్ధు. ప్రాణం లేనికట్టె. పల్చటి మనిషి. ప్రభాకర్‌జీ పడుతూ లేస్తూ వణుకుతూ ఒక్కొక్క మెట్టూ ఎక్కి మంచె మీదకు చేరాడు.

క్రింద చుట్టూ జనం చేరి పైకి చూస్తూ ఉన్నారు.

దూరంగా వేద పండితులు నిలబడి ఉన్నారు.

ప్రభాకర్‌జీ వణుకుతూ, తడబడుతూ నిలబడ్డాడు.

నిలువెత్తు పూలమాల ఇద్దరు బలవంతులు అందించారు.

ప్రభాకర్‌జీ సున్నితంగా పట్టుకొని వీరేశలింగం మెడమీద పూలమాల ముడి పడేటట్లుగా మాల ఉంచాడు. పూలమాల వీరేశలింగం విగ్రహం పొడుగునా జారింది.

ప్రభాకర్‌జీ తడబడ్డాడు. మళ్ళీ నిలబడ్డాడు. పూలమాల పట్టుకొన్న ఇద్దరూ ప్రభాకర్‌జీని పూలమాలలాగా పట్టుకొన్నారు.

ప్రభాకర్‌జీ పడలేదు. నిలబడలేదు. వాళ్ళిద్దరి చేతుల్లోగాలిలో ఊగులాడు తున్నాడు.

పూలమాల వీరేశలింగం మెళ్ళో అందంగా ఉంది. అరిచేతులు అరుచు కొన్నాయి. కరుచుకొన్నాయి. చురుచుకొన్నాయి. చప్పట్లు మోగాయి.

కరతాళ ధ్వనుల కలకలం తగ్గిం తర్వాత నెమ్మదిగా దిగి వస్తున్న ప్రభాకర్‌జీని పట్టుకొన్నాడు కలెక్టరు.

ప్రభాకర్‌జీ కుడిచేతి కింద కలెక్టరున్నాడు. ఎడం చేతి కిందికి ఎందరెందరో చేరి, దూరి, దూరమయి, మారి, మళ్ళిదూరి, మాయమయిపోయారు. ప్రభాకర్‌జీ కారు దగ్గరకు చేరేలోగా వంద మంది మారిపోయారు.

ప్రభాకర్ కారెక్కాడు. అది బయలుదేరింది. అలా వెళ్ళిపోయింది.

కలెక్టరింకా వెళ్ళనేలేదు.

జనమంతా ఇంకా అక్కడే ఉన్నారు.

ఇంతలో ఎవరో మంచె ఎక్కారు.

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు మెళ్ళోని నిలువెత్తు పూలమాల నేలపాలు చేశారు.

అది మట్టిలో పడింది. దుమ్ము కొట్టుకుపోయింది.

పంతులు జీవించీ దుఃఖించాడు. గతించీ దుఃఖించాలి.

పంతులు సంఘం మీద తిరగబడ్డాడు. సంస్కరణగొడ్డలి ఎత్తి చెడ్డను నరికాడు.

ఆయన బతికి పూజలు పొందాడు. గతించీ పూజింపబడ్డాడు.

దూషణ భూషణలు, ఆదర తిరస్కారాలు మహాత్ములకు లెక్కలో ఉండవు.

అంతలో ఎవరో కింద నుంచి నీళ్ళ బిందెలు అందించారు. విగ్రహం నిండా దిగపోతగా నీళ్ళు. విగ్రహం తడిసింది. తుడిచారు. కడిగారు. తోమారు. రుద్దారు. తుడిచారు.

నీళ్ళలో పూలమాల దుమ్మూ చెమ్మా సంతరించుకొని అందంగా రూపొందింది.

వేద వేద్యుల మధ్య వేదోక్తంగా వేద పఠనం జరుగుతుండగా విగ్రహం శుద్ధి పొందింది.

కిందనుంచి పాలబిందె అందించారు. విగ్రహం నిలువునా పాలపోత! క్షీరాభిషేకం.

కందుకూరి వీరేశలింగం విగ్రహం సంపూర్ణంగా పరిశుభ్రమయింది. పరిశుద్ధమయింది.

కలెక్టరు విగ్రహం దగ్గరకు వస్తున్న ధ్వని విని జనం తోవ ఇచ్చారు. అంతా కలకలం. ఘర్షణ, తిట్లు, దీవెనలు, రద్దీ, రభస!, గోల, అర్థం పర్థం లేని మాటలు, పాటలు, మనుషులు.

కలెక్టరు చుట్టూ చూశాడు. పూల మాలకనిపించింది. నేలమీద విగ్రహం కనిపించింది పాలతడిలో.

కలెక్టరు వంగి పూలమాల ఎత్తాడు. నీళ్ళతో, పాలతో, మట్టిలో, దుమ్ముతో తడిసి బరువయింది. ఎస్.పి. ఎత్తిపట్టాడు.

కలెక్టరు మంచె ఎక్కాడు. వెంట పూలమాల వచ్చింది. ఎర్రటోపీల చేతుల్లో.

రద్దీగోల! లాటీచార్జీ!

విగ్రహం కంఠంలో పూలమాల!

కలెక్టరు చేతుల్నిండా దుమ్ము, ధూళీ, తడి.

మాలనిండా నీళ్ళు పాలు మట్టి.

విగ్రహం కంఠంలో పాలనీళ్ళ మట్టి.

దూరంగా ప్రభాకర్‌జీ జిందాబాద్.

ఇంకాదూరంగా ప్రభాకర్‌జీ డౌన్‌డౌన్.

విగ్రహం మెళ్ళోపూలమాల పోలీసు కాపలాతో, బందోస్తుగా భద్రంగా ఉంది.

'ఎవరు దీన్ని అంటరాదు?' రూలు!

ఎవరు ఎవర్ని అంటరాదు??

ఎవరీ అంటరాని వాళ్ళు?

ఊరేగుతూ ఉంది.

ఊరంతా నిశ్శబ్దంలో